

ВІД ОСОБИСТІСНОЇ ДО СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЗРІЛОСТІ ОСОБИ У КОНТЕКСТІ ВИКЛИКІВ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

FROM PERSONAL TO SOCIAL-PSYCHOLOGICAL MATURITY OF A PERSON IN THE CONTEXT OF THE CHALLENGES OF MODERN SOCIETY

Розглянуто соціально-психологічну зрілість як якісну характеристику особи, яка забезпечує процеси самореалізації, саморозвитку, гармонійних відносин між людиною та світом, поліпшення відносин на засадах просоціальних цінностей (взаємодопомоги, толерантності, солідарності, товарищескості, дружнього ставлення тощо). Попри значущість соціально-психологічної зрілості для особи її основні складники залишаються недостатньо дослідженими. Важливість осмислення складників цього інтегрального поняття у психології є очевидною з позицій стану війни в Україні, необхідності соціалізаційного зміцнення просоціальних аспектів налаштованості та поведінки людей. Показано, що розуміння соціально-психологічної зрілості у вітчизняній та закордонній психологічній науці багатогранне, диверсифіковане. Очевидними є відмінності у поглядах науковців на структуру соціально-психологічної зрілості, необхідність соціалізаційних завдань з її посилення, а також підміна поняття соціально-психологічної зрілості особистісною зрілістю. Соціально-психологічна зрілість особи та її формування у межах соціалізаційних суспільних інститутів є важливими та складними завданнями, реалізація яких є важливою для виконання соціальних, зокрема громадянських, ролей особи у час війни.

Узагальнено основні віхи формування поняття соціально-психологічної зрілості особи, а також проаналізовано інтерпретації цього терміна. Окреслено специфіку набуття соціально-психологічної зрілості в повсякденному житті через зміни її структурних компонентів. Окреслено основні проблеми в набутті та вияві соціально-психологічної зрілості особи в ситуації екстремальних соціальних викликів, які з'явилися перед особою у час війни, та перспектив їх подолання.

Ключові слова: соціально-психологічна зрілість, особа, особистісна (психологічна) зрілість, суспільство.

Social-psychological maturity is considered as a qualitative characteristic of a person, which ensures the processes of self-realization, self-development, harmonious relations between man and the world, improvement of relations on the basis of pro-social values (mutual aid, tolerance, solidarity, sociability, friendly attitude, etc.). Despite the significance of socio-psychological maturity for a person, its main components remain insufficiently researched. The importance of understanding the components of this integral concept in psychology is obvious from the standpoint of the state of war in Ukraine, the need for socialization to strengthen prosocial aspects of people's attitudes and behavior. It is shown that the understanding of socio-psychological maturity in domestic and foreign psychological science is multifaceted and diverse. Differences in the views of scientists on the structure of social-psychological maturity, the need for socialization tasks to strengthen it, and the replacement of the concept of social-psychological maturity with personal maturity are obvious. The socio-psychological maturity of a person and its formation within socializing social institutions is an important and complex task, the implementation of which is important for the fulfillment of social, in particular, civil roles of a person during wartime.

The main milestones of the formation of the concept of socio-psychological maturity of a person are summarized, as well as the interpretations of this term are analyzed. The specifics of «acquiring» socio-psychological maturity in everyday life due to changes in its structural components are outlined. The main problems in the acquisition and manifestation of socio-psychological maturity of a person in the situation of extreme social challenges that appeared before a person during the war and the prospects for overcoming them are outlined.

Key words: socio-psychological maturity, person, personal (psychological) maturity, society.

УДК 159.923:316.6
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2024.63.36>

Ірза А.О.

аспірант III курсу філософського факультету
Львівський національний університет імені Івана Франка

Постановка проблеми. Українське суспільство перебуває у ситуації війни, екстремальності ситуацій власного життя безпечення. Ці виклики потребують залучення активних громадян, здатних приймати рішення й бути відповідальними за свою соціальну позицію у час війни, яка неминуче пов'язана з виборюванням вільного, демократичного розвитку Української держави загалом. Соціально-психологічна зрілість особи є важливою якісною характеристикою особи, необхідною для виживання у воєнний час, посилення альтруїстичних взаємостосунків між людьми, служіння просоціальним цілям (допомоги та активної участі у життєзабезпеченні та морально-психологічній підтримці людей та громад, сприяння психологічному добробуту найближчого соціального довкілля). Якість соціальної взаємодії залежить від

того, наскільки кожна особа набула соціальних компетентностей, які й визначають соціально-психологічну зрілість особи у воєнних реаліях української соціальної дійсності. Тож у річці розуміння психологічного світу сучасної людини та суспільства як взаємопов'язаних структур є актуальним обґрунтування поняття соціально-психологічної зрілості особи. Це поняття вперше з'явилося у дискурсі ще у 1970-х роках, згодом відбулося деяке розходження змістових частин інтегрального поняття на його «соціальний» та «психологічний» складники, а згодом викристалізувалося поняття «особистісна зрілість». В українській психологічній науці бракує теоретичного розроблення поняття соціально-психологічної зрілості, її емпіричних досліджень. Немає всеохопної теоретичної моделі, яка б задовольнила різноаспектне пояснення цього поняття.

Важливість осмислення інтегрального поняття соціально-психологічної зрілості особи є очевидним, зокрема з урахуванням сучасних змін соціального та індивідуально-психологічного життя людини, що дасть змогу краще зрозуміти соціалізаційні процеси, підвищити ефективність взаємодії між людьми, їхню соціальну активність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема розуміння структурних компонентів соціально-психологічної зрілості особи була предметом вивчення вітчизняних та закордонних науковців останніх років. Дослідники соціально-психологічної зрілості особи зверталися до різних її аспектів. Так, науковці М. Хатібі, С. Разіє [17], О.М. Борисюк, А.М. Перун [1] здійснили дефініцію поняття соціально-психологічної зрілості особи. Були напрацьовані окремі емпіричні висновки стосовно соціально-психологічної зрілості особи (О. Лазорко [20], С. Стрельбицька, О. Муковіз [8], М. Райт, С. Стумм [26] О. Омельчук [5; 6]); окреслено вікові етапи набуття соціально-психологічної зрілості особою (Дж. Бхарті [12]). У працях розглядалися основні характеристики складників особистості: (О. Паламарчук, І. Габа [24], М.В. Савіна, М.О. Антонович, Д.І. Іващенко [7], І. Яворська-Ветрова [9], Н.С. Коструба, З.Б. Поліщук [3], Ф. Моралес-Вівес, Е. Кемпс, У. Лоренцо-Сева та А. Вігіл-Коле [22; 23]). Аналізувався вияв зрілості у соціальній поведінці (Р. Хоган, Б.В. Робертс [15], С. Доскач, Л. Костик [13], Г. Лі, К.Дж. Салліван та Дж.К. Барнс [21]). Зрілість розглядалася за критерієм статі (А. Арші, А. Сахай [10]) та соціального статусу (Ні Джіанчао, Дж. Жанг, Лі Дончен та Ч. Чен [16]). Обґрунтовувався зв'язок зрілості особи та «відчуття щастя» (А. Фоссас [14]). Привернули до себе увагу дослідження вияву соціально-психологічної зрілості у «цифровому вимірі» (Ф. Лаабер, А. Флорак, Т. Кох [18; 19]). У контексті нашої реальності та безпосередньо наукових розвідок важливими є дослідження соціально-психологічної зрілості у зв'язку з негативними емоційними станами або несприятливими для життя умовами середовища (Т. Бересфорд, Л. Уолберг, Д. Хіпп [11], Ф. Ванча, С. Харет [25], О. Мерзлякова [4]).

Мета дослідження – аналіз психологічного дискурсу проблематизації соціально-психологічної зрілості особи, сучасних особливостей розуміння поняття, обґрунтування важливості посилення соціально-психологічної зрілості особи в рідній практиці надання психологічної допомоги, зокрема постраждалим у час війни.

Виклад основного матеріалу. У психологічній науці поняття зрілості особи досить активно трансформувалося впродовж усього ХХ ст. Поняття «особистісна зрілість» спочатку переважно розглядали як біологічний атрибут, лише у другій половині ХХ ст. поняття сприймалося як атрибут особистісного розвитку (онтогенезу). Визначення соціально-психологічної зрілості особи охоплює специфічні соці-

альні та психологічні аспекти. Це дало змогу припустити, що поняття «соціально-психологічна зрілість» потребує наповнення змісту новими складниками – соціальними компетентностями. Отже, підґрунтям поняття соціальної зрілості особи було створено вужче поняття – «соціально-психологічна зрілість». На нашу думку, поняття «соціально-психологічна зрілість» стало означати присвоєння соціального досвіду та його застосування не лише для особистісного росту, а й для «розширення власних меж» особистості шляхом налагоджування соціальних взаємин, посилення просоціальних атиюдів та поведінки [2, с. 61].

У рідній гуманістичній психології психологічна зрілість особи розглядалася як зразок сформованої особистості з високим рівнем оцінок, свідомим ставленням до дійсності та підтримкою взаємодій. Вона виявляється у здатності до глибинного дослідження дійсності, прагненні до самоактуалізації та можливості самоорганізації. Формування особистісної зрілості залежить від соціалізації та індивідуальних особливостей. Компоненти цієї зрілості включають саморегуляцію, самостійність, креативність, комунікабельність, моральність та ін., які утворюють систему, що окреслює розвиток особистості [1, с. 7].

Особистісна зрілість, як зауважує О. Омельчук, уміщує три важливі компоненти [5, с. 156]. Перший компонент – вроджена адаптивність, що включає психофізіологічні особливості, емоційну чутливість, інстинкти самозбереження та альтруїзму. Другий – життестійкість, яка залежить від дитячих стосунків із батьками та включає переконання про себе і світ, задоволення від діяльності, значущість і готовність до дій без гарантій успіху. Третій – відкритість до досвіду, що означає готовність сприймати почуття, активно брати участь у житті та включає позитивність, творчість і цілеспрямованість [5, с. 157]. Також О. Омельчук указує на дві орієнтації зрілості: на результат та на унікальність [6, с. 15]. Перша акцентує на ефективність, друга – на унікальність, а мотивація є ключовою для особистісної та діяльнісної компетентності, важливою для успішної реалізації особистості [6, с. 16]. Важливо розрізняти потенційність особистості від її реалізації через діяльність, розглядаючи соціальну зрілість як здатність до суспільно значущої діяльності та саморозвитку, зокрема через аксіологічний, рефлексивний та антиципаційний контексти. Синергетичний погляд на соціальну зрілість О. Лазорко [20] розглядає як самоорганізацію особистості, зокрема в контексті відповідальності, внутрішньої контрольованості, здатності до саморегуляції та реалізації особистого життєвого задуму [20, с. 188]. Підходи до вивчення соціальної зрілості охоплюють її різні аспекти, такі як соціальна активність та реалізація потенціалу, об'єднуючи психологічні показники у сферах здоров'я, спілкування,

навчання, захоплення, роботи та сім'ї, і підкреслюють активну роль особистості у соціальному розвитку [6, с. 17].

Важливим для різнобічного вивчення терміну соціально-психологічної зрілості є розгляд у цій праці різних концепцій вивчення соціально-психологічної зрілості. М. Хатібі, С. Разіє проаналізували запропоновану у 1974 р. Е. Грінбрегом модель. На основі своїх пошуків зазначили, що важливим для набуття соціально-психологічної зрілості є такі додаткові складники: темперамент (контроль імпульсів), перспектива (здатність зауважувати критичні думки, погляди інших людей, щоб побачити перспективу, наслідки), відповідальність (здатність відповідати за свою поведінку та протистояти неконструктивним впливам інших) [17, с. 58].

Для кращого розуміння соціально-психологічної зрілості звернемося до дослідження Б. Джая, який виокремив етапи соціальної зрілості від трьох до вісімнадцяти років. Без соціальної зрілості та добробуту, на думку автора, важко досягти успіху [12, с. 865]. Тож соціальна зрілість допомагає людям навчитися жити у соціумі та робити правильний вибір. Дослідники М. Врайт та С. фон Штумм підійшли до розуміння явища особистісної зрілості через означення та розуміння її характеристик [26, с. 1]. Вони вважають, що дорослість визначається більше психологічними характеристиками та фінансовими маркерами, ніж соціально-демографічними, у дослідженні респонденти схвалювали відповідальність, фінансову незалежність та самостійність більше, ніж етапи кар'єри, шлюбу та батьківства [26, с. 11].

Ф. Моралес-Вівес із колегами виявив, що психологічна зрілість пов'язана з меншим рівнем непрямой агресії, але має слабший вплив на пряму агресію [22, с. 5]. Зрілі підлітки демонструють нижчий рівень агресії. Самовпевненість є головним предиктором непрямой агресії, а ідентичність – прямої. Психологічна зрілість більше пов'язана з прямою агресією у хлопців [22, с. 5]. Дослідження Г. Лі та С. Дж. Саліван показують, що зміни в зрілості соціального мислення (соціального інтелекту) суджень пов'язані зі змінами у факторах стримування сприйняття злочинних дій [21, с. 1775]. Ініціативи, засновані на стримуванні, не однаково ефективні для всіх. Зрілість соціального мислення пов'язана з кращими навичками прийняття рішень і нижчою злочинною поведінкою, підтверджуючи ефективність програм корегування девіантної поведінки через розвиток зрілих суджень [21, с. 1775].

На думку С. Стрельбицької та О. Муковоза, значними компонентами соціально-психологічної зрілості є баланс між соціальною активністю, відповідальністю та самовизначенням. Зокрема, наукові позиції В. Радула [8, с. 46] вказують на значення соціальної активності, відповідальності та самовизначення у роз-

витку лідерських якостей. Однак існують суперечності, пов'язані з внутрішньою готовністю до дорослих норм та потребою у самовираженні. Ці аспекти можуть розвиватися по-різному в кожній особистості. Важливо також звертати увагу на вплив соціального середовища та освіти на соціальну зрілість та здатність до лідерства [8, с. 47].

Н. Коструба, З. Поліщук у своїх розвідках зазначили, що особистісна зрілість пов'язана з показниками психічного здоров'я особистості: зі стабільністю психічного здоров'я, позитивним ментальним здоров'ям, гедоністичним, соціальним та психологічним добробутом. Зрілі особистості мають краще психічне здоров'я, оскільки вони можуть ефективно управляти своїми емоціями та стресом, володіють більш адаптивними механізмами взаємодії з іншими людьми та вміють краще розв'язувати проблеми, частіше відчувають щастя, можливість зробити важливий внесок для суспільства, цікавість до життя, намагаються розвиватися та вдосконалювати свої знання й навички [3, с. 344].

Дж. Ні у своєму дослідженні побудував модель кар'єрної зрілості навколо місця походження на зв'язок між психологічною сепарацією, професійною самоефективністю та кар'єрною зрілістю [16, с. 9]. Психологічна зрілість значно впливає на професійну самоефективність і кар'єрну зрілість аспірантів. Вищий рівень психологічного відокремлення призводить до вищої кар'єрної зрілості, а професійна самоефективність також позитивно впливає на кар'єрну зрілість. Результати показали, що тип місця проживання впливає на цей зв'язок [16, с. 10]. Кар'єрна зрілість аспірантів із сільської місцевості вища, ніж у міських, що впливає на професійну самоефективність сильніше у сільських аспірантів. Через соціально-економічний дисбаланс аспіранти з міст менш упевнені у самостійності через кращі сімейні та соціальні умови, тоді як сільські – зосереджені на власному розвитку і професійній самоефективності. Вони більш мотивовані досягати кар'єрних цілей, активно шукають інформацію і готові долати виклики. Психологічна сепарація позитивно впливає на професійну самоефективність і кар'єрну зрілість аспірантів [16, с. 10].

Цікаві паралелі провів А. Фоссас у дослідженні, де розглянув взаємозв'язок психологічної зрілості та щастя, виявивши, що щастя може змінюватися як кількісно, так і якісно відповідно до стадій психологічної зрілості. Результати вказують на зростання рівня щастя між третьою та четвертою стадіями зрілості, коли активізуються психологічна автономія, свобода волі та інші здібності. Це пояснює зменшення негативного впливу та підвищення загального задоволення життям [14, с. 1942].

І. Яворська, з іншого боку, шукала кореляції соціально-психологічної зрілості з професійним становленням. Професійний інтерес

фахівця характеризується свідомою метою, активністю та конструктивною взаємодією з «Іншим». Другий компонент – професійна позиція – відображає систему дій і способів для вирішення завдань. Низький рівень особистісної зрілості пов'язаний із браком мотивації та неадекватним сприйняттям професійних завдань. Висока особистісна зрілість відображається у здатності аналізувати варіанти рішень, мобілізації ресурсів та гнучкості у розв'язання завдань. Аналіз характеристик особистісної зрілості студентів показує важливість упевненості, професійної відповідальності та комунікабельності [9, с. 439].

М.В. Савіна та М.О. Антонович провели порівняльний аналіз особистісної зрілості студентів медичного та психологічного факультетів, який показав, що більшість учасників обох груп має високий або помірний рівень цієї якості. Хоча статистична різниця між групами не є значущою, середні показники студентів медичного факультету трохи вищі, що може пояснюватися їхньою вищою мотивацією, відповідальністю та складнішим навчанням. Навчання на медичному факультеті може також сприяти розвитку когнітивних навичок та особистісних якостей, необхідних для професійного зростання [7, с. 40]. Розуміння становлення особистісної зрілості у студентів ураховує різні підходи, вплив викладачів, принципи гуманізму, особистісно-орієнтовану освіту та внутрішні й зовнішні умови освітнього середовища [13, с. 211].

Цікавим у контексті соціально-психологічної зрілості є розгляд новітнього його виду, а саме цифрової зрілості (зокрема, у мережі Інтернет). А. Арші [10] оцінював соціальну зрілість молоді, які користуються Інтернетом, та порівняв її серед чоловіків і жінок. Виявлено, що соціальна зрілість жінок є вищою з погляду на їх активніше використання Інтернету. А отже, Інтернет впливає на емоційний компонент соціально-психологічної зрілості особи, але не завжди негативно [10, с. 96]. Дослідження Ф. Лаабера [18] показало, що цифрова зрілість може бути розглянута як багатогранна конструкція, що включає різні аспекти і має велике значення для психологічного розвитку та добробуту молоді. Інвентар цифрової зрілості (DIMI) надійно оцінює цифрову зрілість, ураховуючи самостійність, розв'язання проблем і соціальну взаємодію [18, с. 8]. У подальших своїх дослідженнях Ф. Лаабера з'ясував, що цифрова зрілість позитивно впливає на задоволення потреб, позитивний вплив, психологічне багатство та саморегуляцію і негативно – на фрустрацію, негативні емоції та стрес, сприяючи загальному психологічному добробуту незалежно від віку та статі [19, с. 9].

Дослідники Р. Гоган та Б.В. Робертс пропонують соціоаналітичну модель соціально-психологічної зрілості особи [15]. Вони погоджуються з представниками гуманістичної

психології, що зрілість є функцією самоактуалізації, і пов'язують її з продуктивністю, здатністю формувати тривалі стосунки та досягати кар'єрних цілей. Соціально-психологічну зрілість визначають через ставлення до себе і від інших, що залежить від рівня демократичного розвитку країни і проявляється у професійній зрілості [15, с. 216].

Актуальні розвідки про взаємозв'язок соціально-психологічної зрілості особи та негативних емоційних станів здійснили Ф. Ванча [25] та М. Вівес [23]. Ф. Ванча [25] розглянув зв'язок між набуттям психологічної зрілості та негативними емоціями (тривога, депресія та незадоволення собою). Блокування процесу дозрівання може призвести до низького рівня психологічної зрілості. Дослідження показало високозначущі кореляції між цими емоціями та рівнем психологічної зрілості. Це вказує на існування тривимірної структури емоцій, які відображають рівень набуття психологічної зрілості. Тривога, депресія та незадоволення собою блокують процес набуття [25, с. 237]. М. Вівес [23] виявив, що депресія, низька емоційна стабільність, незадоволеність життям і стрес, пов'язані з підлітковими змінами, є основними чинниками, що прогнозують їхні суїцидальні думки, це, своєю чергою, негативно впливає на набуття зрілості [23, с. 5].

Важливим у контексті нашого дослідження є розгляд зрілості з перспективи психологічної стійкості. Психологічна стійкість важлива у професійній інтеграції, допомагаючи зберегти баланс між конфліктністю та автономією, а також протистояти труднощам та адаптуватися до змін [24, с. 8]. Так, О. Мерзлякова досліджувала, як елементи соціально-психологічної зрілості сприяють українцям у підтримці самоефективної ціннісно-мотиваційної сфери під час війни. Інтегративні налаштування, що включають соціальну культуру, духовність, зрілість, безпеку та екологію, є ключовими для всіх вікових груп респондентів. Учителі та психологи виявили найвищі показники цих налаштувань серед професійних груп [4, с. 227]. Продовжуючи цю тему, дослідник Т. Бересфорд провів паралелі вираженості рівня соціально-психологічної зрілості особи та її стійкості в екстремальних умовах. Ним було проведено корекційне дослідження чоловіків-ветеранів та виявлено, що досліджувані отримали певне покращення в симптомах посттравматичного стресового розладу, і ці покращення пов'язані з використанням зрілих адаптивних стратегій [11, с. 3].

Висновки. Аналіз дослідницьких розробок із тематики соціально-психологічної зрілості особи показує, що увага сучасних дослідників більше зміщується з проблематики особистісної зрілості у бік соціально-психологічної зрілості особи. Остання є поняттям компліментарним, набуває нових значень (структурних компонентів), зокрема у ситуації непростих соціальних взаємин людини у суспільстві,

що охоплене війною. Ці компоненти укладають соціально-психологічну зрілість особи як складну динамічну структуру, яка виявляється у чотирьох сферах: потребово-мотиваційній (потреби, цінності, атитюди, сенси, що окреслюють спонукання, активність у стосунку до соціальних об'єктів, явищ та подій); когнітивній (самоставлення, саморозуміння, особливості мислення та інтелекту); регулятивно-вольовій (саморегуляція та здатність регулювання соціальних відносин, самоконтроль та контроль за подіями власного життя); атракційно-почуттєвій (емоційне самоприйняття та атракційна налаштованість, зокрема дружба, симпатія, емпатія, товаришування, любов, солідарність та просоціальна поведінка, які зміцнюють почуття громадянства, відданості, взаємодопомоги). В акмеологічному сенсі соціально-психологічна зрілість особи – компонент особистісної зрілості, що окреслює не лише її міжособистісні характеристики (толерантність, емпатію, гуманістичні цінності) та атракційні міжособистісні взаємини (симпатію, прихильність, товариськість, любов), а й просоціальну поведінку, що забезпечує допомогу (наприклад, волонтерство) та психологічну підтримку іншим у час війни. Взаємозв'язок поняття соціально-психологічної зрілості особи з її атракційно-почуттєвою сферою на прикладі молоді є перспективним завданням подальшого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Борисюк О.М., Перун А.М. Теоретичні аспекти вивчення особистісної зрілості та її компонентного наповнення. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна*. 2022. № 1. С. 3–9.
2. Ірза А. Поняття соціально-психологічної зрілості особистості: аналіз закордонних та перспективи сучасних вітчизняних досліджень, *Humanitarium*. 2019. Вип. 1. Т. 42. С. 59–67.
3. Коструба Н.С., Поліщук З.Б. Особистісна зрілість як чинник психічного здоров'я студентів під час війни. *Наукові перспективи*. 2023. № 3(33). С. 339–349.
4. Мерзлякова О. Ціннісно-мотиваційна спрямованість українців у воєнних умовах цифрового суспільства. *Research and educational studies*. November 2023. С. 222–237.
5. Омельчук О. Соціальна зрілість у рекурсивній призмі життя. *Psychological Prospects Journal*. 2023. Вип. 41. С. 146–161.
6. Омельчук О. Соціальна зрілість: ресурсний підхід експлікації особистісної компетентності *Psychological Counseling and Psychotherapy, Section: Medical psychology*. 2022. Issue 17. С. 12–19.
7. Савіна М.В., Антонович М.О., Іващенко Д.І. Психологічні особливості особистісної зрілості студентів-медиків. *Medical psychology*. 2022. Вип. 19. С. 39–45.
8. Стрельбицька С., Муковіз О. Соціальна зрілість особистості як чинник здатності підлітків до демократичного лідерства. *Молодь і ринок*. 2023. № 11–12. С. 44–47.
9. Яворська-Ветрова І. Вивчення особистісної зрілості суб'єктів професійної діяльності у сучасних психологічних розвідках. *Грааль науки*. 2024. № 36. С. 435–440.
10. Arshi A., Sahai A. The Mediating Role of Internet usage on Social Maturity of Young Adults Indian Journal of Public Health Research & Development, January-March 2022. Vol. 13. P. 91–99.
11. Beresford T., Wahlberg L., Hipp D. *Frontiers in Psychology*. 30 September 2021. Volume 12. P. 1–6.
12. Bharti J. Social maturity: key of well-being volume 8, Issue 3, 2021 P. 862–867.
13. Dorskach S., Kostyk L. Influence of University Professors on the Formation of Personal Maturity of Students 2022. Volume 14. Issue 4. P. 196–218.
14. Fossas A. Psychological Maturity Predicts Different Forms of Happiness. *Journal of Happiness Studies*. Published: 29 September. 2018 Volume 20. P. 1933–1952.
15. Hogan R., Roberts B. W. Socioanalytic model of maturity *Journal of career assessment*. 2004. № 12(2). P. 207–217.
16. Jianchao Ni, Zhang J., Dongchen Li and Ch. Chen Relationship between career maturity psychological separation, and occupational self-efficacy of postgraduates moderating effect of registered residence type Ni et al. *BMC Psychology*. 2023. № 11:246. P. 1–13.
17. Khatibi M., Raziheh S. Greenberger Psychosocial Maturity Model: A Brief Review. *Journal of Educational and Management Studies; J. Educ. Manage. Stud.* 2016. June 25. № 6(2). P. 57–61.
18. Laaber F., Florack A., Koch T., Hubert M. Digital maturity: Development and validation of the Digital Maturity Inventory (DIMI) *Computers in Human Behavior*. 2023. № 143. P. 1–12.
19. Laaber F., Koch T., Hubert M., Florack A. Young People's digital maturity relates to different forms of well-being through basic psychological need satisfaction and frustration *Computers in Human Behavior*. 2024. № 152. P. 1–14.
20. Lazorko, O., Professional Safety of Personality: System Regularities of Functioning and Synergetic Effects of Self-Organization. *Postmodern Openings*. 2021. № 12(2), P. 170–190.
21. Lee, H., Sullivan, C.J., & Barnes, J.C. Maturity of Judgment and Perceptual Deterrence. *Criminal Justice and Behavior*. 2018. Issue 45(11). P. 1762–1781.
22. Morales-Vives, F., Camps, E., Lorenzo-Seva, U., & Vigil-Colet, A. The Role of Psychological Maturity in Direct and Indirect Aggressiveness in Spanish Adolescents. *Spanish Journal of Psychology, Spanish Journal of Psychology*. 2014. Issue 17, e16. P. 1–8.
23. Morales-Vives F., Dueñas J.M. Predicting Suicidal Ideation in Adolescent Boys and Girls: The Role of Psychological Maturity, Personality Traits, Depression and Life Satisfaction *The Spanish Journal of Psychology*. 2018. № 21, e10. P. 1–12.
24. Palamarchuk O., Gaba I. Psychological resistance as a component of the professional integration of the personality in the conditions of modern challenges *Personality and Environmenta*. Volume 3. Issue 1. P. 5–11.
25. Vancea F., Haret S. Romania psychological maturity and integrative three-dimensional structure anxiety-depression self-dissatisfaction scientific research and education in the air force – AFASES University, Brasov, 2017. P. 235–240.
26. Wright M. Stumm S. Perceptions of Adulthood What Does it Mean to be Grown-Up. 12 February 2024. P. 1–14.